

Talouden sopeuttamistoimenpiteiden aloittaminen

210/02.01/2019

Kaupunginhallitus 23.9.2019 § 219

Valmistelija: kaupunginjohtaja Juha Piironen, p. 044 758 1403

Kuntien taloudellinen tilanne:

Kuntatalous on vahvistunut useamman vuoden ajan, mutta suotuisa kehitys näyttää päättyneen vuonna 2018. Kuntatalouden vuosikatteiden heikkeneminen johtuu ennen kaikkea kuntien toimintakatteiden heikkenemisestä sekä verotulojen vähenemisestä. Toimintakatteiden heikkenemistä selittää kuntien toimintakulujen, erityisesti palkkamenojen, kasvun kiihtyminen edellisistä vuosista.

Taloukskasvun arvioidaan jatkuvan lähivuosina mutta edelleen hidastuvan. Keskipitkällä aikavälillä, vuosina 2022–2023, taloukskasvun arvioidaan hidastuvan alle prosenttiin. Historiaan nähden keskipitkälle aikavälille odotettu kasvu on vaimeaa, mikä johtuu talouden rakenteellisista tekijöistä. Julkinen talous heikkenee taloukskasvun hidastuessa. Väestön ikääntyminen kasvattaa eläke-, terveys- ja hoivamenoja, mikä aiheuttaa merkittäviä paineita julkisen talouden kestävyteen pidemmällä aikavälillä. Lisäksi työikäinen väestö, joka veroilla rahoittaa hyvinvointipalvelut ja sosiaaliturvan, supistuu. Kuntien vastuulla olevien sosiaali- ja terveyspalvelujen palvelutarpeen vuositaiseksi keskimääräiseksi kasvuksi arvioidaan lähivuosina runsas prosentti. Syntyvyyden aleneminen sen sijaan vähentää palvelutarvetta varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa.

Väestökehitys eriyttää kuntakenttää. Väestönkasvu on keskittynyt erityisesti kaikista suurimpiin kaupunkeihin, niiden lähistölle ja maakuntien keskuskaupunkeihin. Väestömäärän muutosten lisäksi huomionarvoista on vanhusväestön määrän kasvu sekä viime vuosina selvästi alentunut syntyvyys. Nämä muutokset kohdistuvat eri tavalla erityyppisiin kuntiin. Kokonaisuutena väestörakenteen muutoksilla on merkittävä vaikutus kaikkien kuntien palvelujen järjestämisen kustannuksiin, tulopohjaan, investointitarpeisiin sekä yleiseen elinvoimaan.

Maakunta- ja sote-uudistuksen kaatumisen vuoksi sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuun menopaineet pysyvät kuntasektorilla. Lisäksi lapsi-ikäluokkien pienenemisen myötä perusopetuksen järjestäminen on monessa kunnassa kasvava haaste. Jotta peruspalvelujen järjestäminen kaikkialla maassa pystytään turvaamaan, tarvitaan myös rakenteellisia uudistuksia.

Suonenjoen kaupungin tilinpäätös 2018 ja taloudellinen tilanne:

Taloudellisesti vuosi 2018 oli Suonenjoella onnistunut. Kaupungin vuosikate on pysynyt jo viisi peräkkäistä vuotta noin +3,0 milj. eurossa tai sen yli. Tämä on mahdollistanut maltillisten investointien toteuttamisen tulorahoituksen turvin. Kaupungin velkaantuminen taittui

jo vuoden 2015 aikana ja maltillinen investointitaso ja kulutason hillintä taittoivat kaupungin velkaantumista entisestään. Vuosien 2015-2018 aikana ei ole nostettu lainkaan pitkäaikaista lainaa. Velkoja on pystytty lyhentämään kolmessa vuodessa yhteensä yli 10,0 milj. eurolla.

Toimintakate (nettomenot) kasvoi vuoden 2018 osalta noin +2,4 milj. eurolla (+5,6%). Talousarviossa pysymistä tuki edellisvuosien erinomaiset tulokset, mitkä mahdollistivat toimintakatteen keskimääräistä kovemman kasvun vuoden 2018 osalta. Kulujen kasvu oli kunta-alan keskiarvo kovempaa ja ylijäämäiseen tulokseen erityisesti vaikuttivat aikaisempien vuosien erinomaisten tulosten lisäksi, perusterveydenhuollon maltillinen kulurakenteen kasvu ja poistotason pieneneminen.

Veroperusteinen rahoitus (verot ja valtionosuudet) leikkaantui vuonna 2018 yli -0,5 milj. eurolla ja vuodelle 2019 veroperusteisen rahoituksen odotetaan kasvavan liki +1,0 milj. eurolla. Alkuvuoden verotilitykset eivät kuitenkaan tue tätä arviota. Näin ollen kulurakenteen kehitys määrittää pitkälti talouden terveenä pitämisen mahdollisuudet tulevaisuudessa.

Suonenjoen kaupungin vuoden 2018 tulos on ylijäämäinen +0,6 milj. euroa, mikä tarkoittaa kumulatiivisen ylijäämän nousemista noin 7,5 milj. euroon. Suonenjoen kaupungin talous on alijäämien osalta tasapainossa. Suonenjoen kaupungin ylijäämäinen talous antaa liikkumavaraa kaupungin kehittämistoimenpiteiden toteuttamiseen.

Tulevien vuosien suurin yksittäinen investointikohde tulee olemaa uuden uimahallin ja liikuntasalin urakka. Hankkeen toteuttaminen edellyttää pidättäytymistä muista isoista investoinneista ja tulopohjan vakautta rahoituskuluista selviytyäkseen. Kaupunkikonsernin näkökulmasta myös konsernin talous koheni kokonaisuudessaan edellisvuodesta.

Jatkossakin kaupungin toimintoja tulee sopeuttaa tulopohjan kasvuun nähden. Rakenteellisissa ja toiminnallisissa uudistuksissa on edettävä hyväksytyn tasapainottamisohjelman mukaisesti suunnitelmakauden loppuun saakka.

Arvio vuoden 2019 osalta:

Vuoden 2019 verotulojen kehitys on ollut ennakoitua heikompaa. Erityisesti kunnallisveron tuotto on ollut alkuvuodesta heikompaa kuin budjettivaiheessa arvioitiin. Kunnallisveron tuotto on elokuun totemaraportin perusteella jopa -1,1 milj. euroa alhaisempi (-7,2 %) kuin vuotta aikaisemmin. Tämä ennakoi pahimmillaan liki miljoonan euron alenemaa vuoden 2019 budjetoituun tuloarvioon nähden.

Valtionosuudet puolestaan ovat kehittyneet talousarvion mukaisesti. Vuodelle 2019 mitä todennäköisemmin valtionosuudet tulevat kokonaisuudessaan hieman alenemaan vuoden takaisesta. Valtionosuudet tulevat olemaan vuoden 2016 tasolla myös vuonna 2019. Veroperusteinen rahoitus tullee kokonaisuudessaan laskemaan vuodesta

2018. Alkuvuoden perusteella veroperusteisen rahoituksen muutos näyttää olevan selkeästi alhaisempi kuin kaupungin kulurakenteen kasvu.

Elokuun toteumaraportin perusteella Suonenjoen kaupungin vuosikate on yli 2 milj. euroa alhaisemmalla tasolla kuin vuotta aikaisemmin. Käyttötalouden menojen kattamiseen on jouduttu nostamaan 2,3 milj. euroa lyhytaikaista lainaa maksuvalmiuden turvaamiseksi. Lisäksi kaupunki nostaa uutta pitkäaikaista velkaa 4 milj. euroa toukokuun aikana. Alkuvuoden investointimenot ovat olleet noin 0,9 milj. euroa. Kaupungin lainanhoitokate (tutorahoituksen riittävyys) on alkuvuoden osalta ollut heikko.

Arvio talouden kokonaiskehityksestä:

Kokonaisuudessaan alkuvuosi on mennyt käyttötalouden osalta alkuperäistä talousarviota heikommin. Talousarvion ylitysesityksiä on tehty koulutuspalvelujen sekä erikoissairaanhoidon osalta. Kunta-alan palkkaratkaisun vaikutukset näkyvät kokonaisuudessaan loppuvuoden toteumissa. Henkilöstömenojen kuin myös palvelujen osien osalta ylitys on tapahtumassa.

Talouden tasapainossa pitämistä tulee kaikkien toimialojen pitää huolta. Kaupungin omat investointitarpeet edellyttävät tutorahoituksen riittävyyttä ja varautumista tulopohjan merkittävään kaventumiseen. Kulurakenteen arviointia tulee tehdä niin oman kuin myös os-topalvelujen suhteen. Jo pelkästään tuleva monitoimihalli-investointi tulee nostamaan kaupungin tulovaikutteisia menoja arviolta +1,0 milj. eurolla. Tämä vastaan yhden kunnallisveroprosentin korotuspainetta. Tai menokehityksen hillintää kaikkien toimialojen osalta.

Suonenjoen kaupungin nettomenot (toimintakate) on noin +800 euroa / asukas korkeammalla tasolla kuin kunta-alan keskiarvo. Tämä tarkoittaa yli +5 milj. euroa enemmän kuluja vuodessa kuin kunta-alalla keskimäärin käytetään vuodessa.

Viiden ylijäämäisen vuoden jälkeen kaupungin taloudessa on noin +7 milj. euron suuruinen ”ylijäämäpuskuri”. Päivitetyt taloussuunnitelman perusteella ylijäämät riittävät enintään vuoteen 2024 saakka. Talouden tasapainon saavuttaminen keskipitkällä aikavälillä edellyttää toimintakulujen kasvun rajaamista keskimäärin alle +2 prosentin kasvuun / vuosi. Tämä tavoite on karkaamassa myös vuoden 2019 osalta ja aiheuttaa merkittävän paineen tulevaan talousarvio valmisteluun.

Talouden toteuman myönteiseen kehittymiseen ei voi vain luottaa, vaan tarvitaan aktiivisia ja konkreettisia päätöksiä niihin asioihin, mihin itse pystymme vaikuttamaan. Kaupungin käyttötaloudessa on yli 0,5 milj. euron välittömän sopeuttamisen tarve vuosien 2020-2021 osalta. Tahtoa kaupungin talouden tasapainottamiseen tähtäävien toimenpiteiden linjaamiseksi ei ole ollut tarvittavissa määrin.

Talouden tasapainottamisohjelma 2016-2020:

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt kokouksessaan 14.12.2015 (§ 57) Suonenjoen kaupungin talouden tasapainottamisohjelman vuosille 2016-2020.

Tasapainottamisohjelman laadintaan osallistui kaupunginhallituksen 27.4.2015 (§ 87) nimeämä työryhmä, jossa oli edustus jokaisesta valtuustoryhmästä. Lisäksi työryhmässä oli mukana henkilöstöjärjestöjen nimeämä edustaja. Työryhmän sihteerinä toimi kaupunginjohdaja. Talouden tasapainottamistoimikunnan esityksiä käsiteltiin loka-kuussa pidetyssä valtuustoseminaarissa, jonka jälkeen toimikunta viimeisteli esityksensä konkreettiset toimenpiteistä, joiden pohjalta talouden tasapainottamisohjelma vuosille 2016-2020 laadittiin.

Tasapainottamisohjelma on **liitteenä 6**.

Talouden tasapainottamisohjelma on siis päättymässä ensi vuoteen ja kaupungin taloustilanteen mukainen arvio vuoden 2019 sekä suunnitelmakauden 2020-2022 osalta näyttää kehittyvän valtuuston hyväksymää alkuperäistä talousarviota heikommin. Toimintakatteet ovat vuosien 2018 ja 2019 osalta yli +4 prosentin kasvussa. Mikä tarkoittaa ylijäämäisen talouden päättymistä vuoteen 2019.

Vuoden 2019 tilinpäätösarvio on yli -1,0 milj. euroa alijäämäinen. Myös suunnitelmakausi 2020-2022 on kohonneesta kustannustasosta johtuen alijäämäinen yhteensä -4,0 milj. euroa. Ylijäämäisen talousarvion esittäminen ei ole realistisesti mahdollista ilman kaupungin kulurakenteeseen kohdentuvien sopeuttamistoimenpiteiden aloittamista.

Valtuuston hyväksymään tasapainottamisohjelmaan on kirjattu valtuuston sitoutumisen ja priorisoinnin osalta seuraavaa:

Valtuuston sitoutuminen mahdollisiin uusiin sopeuttamistoimenpiteisiin ja niiden priorisointi alijäämäisen taseen ja mahdollisen alijäämäisen tilinpäätöksen muodostuessa:

1. Kustannustason leikkaaminen ei-lakisääteisten palvelujen / menojen osalta.
2. Palveluverkoston karsinta ja henkilöstö määrän sopeuttaminen.
3. Henkilöstön lomauttaminen / irtisanominen.
4. Uudet veronkorotukset.

Kaupunginhallituksen tehtävään kuuluu vastata hallinnosta ja talousdenhoidosta.

Ehdotus:

Kaupunginjohtaja ehdottaa, että kaupunginhallitus päättää aloittaa kaupungin talouden sopeuttamistoimenpiteiden valmistelun. Valmistelu aloitetaan kaupunginhallituksen linjauksilla mm. sopeuttamistoimenpiteiden tarpeesta, priorisoinnista, aikataulusta, organisoitumisesta sekä sitoutumisesta.

Kaupunginhallituksen käymän keskustelun pohjalta asia valmistellaan esitysmuotoon tuleviin kaupunginhallituksen kokouksiin.

Mikäli sopeuttamistoimenpiteiden valmistelu päätetään aloittaa, niin ne tullaan tekemään yhteistyössä henkilöstön, virkakunnan ja luottamushenkilöiden kesken.

Päätös: